

**Priročnik o pravici
do obveščenosti,
pravici do dostopa do
odvetnika in pravici
do brezplačne pravne
pomoči za otroke in
ranljive osebe**

Vsebina

Namen priročnika	03
Pregled direktiv	04
Otroci in ranljive osebe v kazenskih postopkih	08
Direktiva 2016/800/EU	11
Temeljna načela direktive	13
1.1.1. Načelo največje koristi otroka	13
1.1.2. Učinkovito sodelovanje	16
Priporočilo iz leta 2013 – Ranljive osebe v kazenskih postopkih	19
O projektu FULL-PROOF	21

NAMEN PRIROČNIKA

Ta priročnik je namenjen sodnikom, tožilcem, policiji ter drugim strokovnjakom s področja kazenskega pravosodja. Njegov namen je zagotoviti hiter in praktičen pregled ključnih instrumentov Evropske unije (EU) na področju procesnih pravic otrok in drugih ranljivih oseb, ki so osumljene ali obdolžene osebe v kazenskih postopkih.

Priročnik obravnava zlasti:

- ✓ Direktivo 2012/13/EU o pravici do obveščenosti v kazenskem postopku;
- ✓ Direktivo 2013/48/EU o pravici do dostopa do odvetnika;
- ✓ Direktivo (EU) 2016/1919 o pravici do brezplačne pravne pomoči;
- ✓ Direktivo (EU) 2016/800 o procesnih jamstvih za otroke, ki so osumljene ali obdolžene osebe v kazenskih postopkih;
- ✓ ter Priporočilo Komisije z dne 27. novembra 2013 o procesnih jamstvih za ranljive osebe, ki so osumljene ali obdolžene osebe v kazenskih postopkih.

Dokument ponuja jasna in praktična pojasnila glede uporabe navedenih instrumentov v primerih, ki vključujejo otroke in druge ranljive osebe, ter je namenjen predvsem strokovnjakom, ki obravnavajo primere od prvega stika s policijo, skozi predkazenski postopek, pa vse do sodnega odločanja.

Priročnik pojasnjuje, kako se posebna procesna jamstva, ki izhajajo iz starosti, invalidnosti, duševnega ali telesnega stanja ali drugih okoliščin ranljivosti, uporabljajo v praksi, z namenom zagotavljanja načela največje koristi otroka, učinkovitega sodelovanja ter individualizirane obravnave.

Uporaben je lahko tudi za centre za socialno delo, izvajalce pravne pomoči ter organizatorje strokovnih usposabljanj, ki želijo standarde EU na področju procesnih pravic otrok in ranljivih oseb vključiti v vsakodnevno prakso in strokovni razvoj.

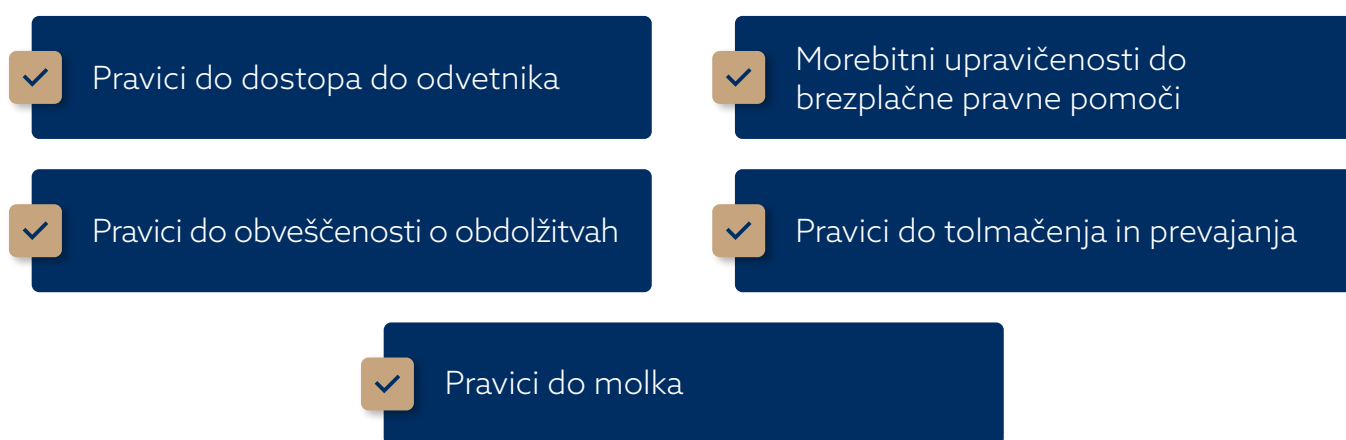
*Izrazi, uporabljeni v tem priročniku v moški slovnični obliki, se uporabljajo kot nevtralni in se nanašajo na osebe vseh spolov.

PREGLED DIREKTIV

Direktiva 2012/13/EU o pravic do obveščenosti v kazenskem postopku določa minimalna pravila za zagotovitev, da so osumljene ali obdolžene osebe nemudoma obveščene o (i) svojih procesnih pravicah, (ii) razlogih za prijetje ali pridržanje ter (iii) pravic do dostopa do gradiva zadeve.

Glede procesnih pravic morajo biti osumljene ali obdolžene osebe nemudoma obveščene vsaj o naslednjem:

Poleg tega je treba ob prijetju ali odvzemu prostosti osumljeni ali obdolženi osebi izročiti obvestilo o pravicah, sestavljeno v preprostem in razumljivem jeziku. Osebi mora biti omogočeno, da ga prebere ter da ga lahko obdrži med odvzemom prostosti. Pisno obvestilo mora poleg zgoraj navedenih pravic vsebovati tudi:

- ✓ Pravico do dostopa do gradiva zadeve;
- ✓ Pravico do obvestila konzularnim organom in tretjim osebam;
- ✓ Pravico do nujne zdravniške pomoči;
- ✓ Največje možno število ur ali dni, v katerih je lahko osumljeni ali obdolženi osebi odvzeta prostost, preden je privedena pred sodni organ.

Vzorčna primera pisnega obvestila o pravicah v kazenskem postopku ter v postopku na podlagi evropskega naloga za prijetje sta navedena v Prilogi I in Prilogi II k [Direktivi](#).

Osumljene ali obdolžene osebe morajo biti dovolj podrobno obveščene o kaznivem dejanju, za katero so osumljene ali obdolžene, da lahko učinkovito uveljavljajo svojo pravico do obrambe in se zagotovi pošten postopek. Obveščene morajo biti tudi o razlogih za prijetje ali pridržanje, vključno s konkretnim kaznivim dejanjem, ki se jim očita.

Nazadnje morajo imeti osumljene ali obdolžene osebe ter njihovi odvetniki dostop do bistvenega gradiva zadeve, ki je potrebno za učinkovito izpodbijanje zakonitosti prijetja ali pridržanja, ter do vsega dokaznega gradiva, vključno z razbremenilnimi dokazi, s katerim razpolagajo pristojni organi.

Podrobnejši opis je na voljo v [priročniku organizacije Fair Trials o Direktivi o pravicah do obveščenosti](#). Kratek pregled ključnih vidikov Direktive 2012/13/EU je na voljo v poročilih Agencije Evropske unije za temeljne pravice (FRA) z naslovoma [»Pravice v praksi: dostop do odvetnika in procesne pravice v kazenskih postopkih ter postopkih na podlagi evropskega naloga za prijetje«](#) ter [»Pravice osumljenih in obdolženih oseb v EU: prevajanje, tolmačenje in obveščeno«](#), ki vsebujeta tudi posebna poglavja o pravicah do obveščenosti. Pregled standardov, regionalnih izzivov in primerov obetavnih praks je na voljo tudi v poročilu projekta EU [»Od prava k praksi: krepitev procesnih pravic v policijskem pridržanju \(ProRPC\)«](#).

Direktiva 2013/48/EU o pravicah do dostopa do odvetnika določa bistvene zahteve glede pravic osumljenih ali obdolženih oseb v kazenskih postopkih ter v postopkih na podlagi evropskega naloga za prijetje. Uporablja se od trenutka, ko je oseba s strani pristojnih organov obveščena, da je osumljena ali obdolžena kaznivega dejanja, pa vse do zaključka kazenskega postopka.

Direktiva v veliki meri temelji na načelih in standardih, vzpostavljenih v sodni praksi Evropskega sodišča za človekove pravice, zlasti v zadevi [Salduz proti Turčiji \(2008\)](#), v skladu s katero je dostop do odvetnika že od prvega policijskega zaslišanja temeljna zahteva poštenega sojenja, omejitve te pravice pa praviloma nepopravljivo posežejo v pravice obrambe.

Drugi odst. 3. člena direktive določa, da imajo osumljene ali obdolžene osebe pravico do dostopa do odvetnika brez nepotrebnega odlašanja, in sicer najpozneje od enega od naslednjih trenutkov (upošteva se tisti, ki nastopi prej):

Pred zaslišanjem s strani
policije ali drugega organa
kazenskega pregona oziroma
pravosodnega organa

Od preiskovalnega dejanja ali
dejanja zbiranja dokazov, ki ga
izvedejo preiskovalni ali drugi
pristojni organi

Po odvzemu prostosti

Ko oseba prejme poziv za zglasitev
na sodišču, pristojnem za kazenske
zadeve

Poleg tega je treba zagotoviti zaupno komunikacijo z odvetnikom, njegovo učinkovito sodelovanje med zaslišanjem ter njegovo navzočnost pri določenih preiskovalnih dejanjih. Direktiva določa tudi, da je treba v primeru, ko se status osebe iz priče spremeni v osumljeno ali obdolženo osebo, zaslišanje nemudoma prekiniti, osebo pa obvestiti o njenih procesnih pravicah, vključno s pravico do dostopa do odvetnika.

V postopkih na podlagi evropskega naloga za prijetje direktiva zagotavlja pravico do dostopa do odvetnika v državi izvršitve naloga za prijetje ter možnost imenovanja odvetnika v državi izdaje.

V izjemnih okoliščinah so lahko dopustne nekatere začasne omejitve, zlasti kadar obstaja "nujna potreba po preprečitvi resnih škodljivih posledic za življenje, svobodo ali telesno nedotakljivost v konkretnem primeru" za dejanske ali potencialne žrtve.

Direktiva prav tako dopušča, da se osumljene ali obdolžene osebe odpovejo pravici do dostopa do odvetnika, če je odpoved dana prostovoljno, ob ustrezni poučenosti in nedvoumno ter jo je mogoče kadar koli preklicati.

Za podrobnejšo razlago in kratek pregled glavnih določb si lahko ogledate naslednje gradivo: poročilo FRA „**Pravice v praksi: dostop do odvetnika in procesne pravice v kazenskih postopkih in postopkih evropskega naloga za prijetje**“ ter **priročnik organizacije Fair Trials o direktivi o dostopu do odvetnika**.

Direktiva (EU) 2016/1919 o pravici do brezplačne pravne pomoči določa skupne minimalne standarde glede dostopa do brezplačne pravne pomoči, financirane iz javnih sredstev, za osumljene ali obdolžene osebe ter zahtevane osebe v postopkih na podlagi evropskega naloga za prijetje. Njen pomen je v zagotavljanju enakega dostopa do pravnega varstva ter varovanju pravice do poštenega sojenja.

Ta direktiva je tesno povezana z Direktivo o pravici do dostopa do odvetnika in je namenjena zagotavljanju te iste pravice prek javnega financiranja, torej financiranja pomoči odvetnika s strani države članice, s čimer omogoča uresničevanje pravice do dostopa do odvetnika ter zagotavlja njeno učinkovitost.

Uporablja se za osumljene ali obdolžene osebe v kazenskem postopku, ki uveljavljajo navedeno pravico do dostopa do odvetnika v skladu z ustrezno direktivo in izpolnjujejo enega od treh dodatnih pogojev:

Osebi je odvzeta prostost.

Je v skladu s pravom Unije ali nacionalnim pravom obvezna pomoč odvetnika.

Je oseba dolžna ali ji je dovoljeno sodelovati pri preiskovalnem dejanju ali dejanju zbiranja dokazov.

Za ugotavljanje, ali ima oseba zadostna sredstva za kritje stroškov odvetnika v kazenskem postopku, lahko države članice izvedejo oceno materialnega položaja, oceno upravičenosti na podlagi pravičnosti ali oboje.

V vsakem primeru se šteje, da je pogoj upravičenosti na podlagi pravičnosti izpolnjen v naslednjih okoliščinah: (a) kadar je osumljena ali obdolžena oseba privedena pred pristojno sodišče ali sodnika zaradi odločanja o odvzemu prostosti v katerikoli fazi postopka, ki spada na področje uporabe te direktive; ter (b) med odvzemom prostosti.

Brezplačna pravna pomoč mora biti dodeljena brez nepotrebnega odlašanja, in najpozneje:

Pred zaslišanjem s strani pristojnega organa.

Pred izvedbo katerega koli preiskovalnega dejanja ali dejanja zbiranja dokazov.

Podrobnejši opis in navodila za izvajanje te direktive so na voljo v **poročilu Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu** ter v specializiranih priročnikih o pravni pomoči, pripravljenih v okviru projektov, financiranih iz sredstev EU, in nevladnih organizacij (na primer priročnik organizacije Fair Trials in svetovalnega odbora pravnih strokovnjakov o **prenosu direktive** ter **priročnik o Direktivi o brezplačni pravni pomoči**).

OTROCI IN RANLJIVE OSEBE V KAZENSKIH POSTOPKIH

Otroci in druge ranljive osebe (na primer zaradi starosti, invalidnosti ali duševnega oziroma telesnega stanja), ki so osumljene ali obdolžene osebe v kazenskih postopkih, potrebujejo posebna oziroma okrepljena procesna jamstva, ki jim omogočajo **razumevanje postopka, varovanje načela največje koristi otroka ter njihovo učinkovito sodelovanje**. Ta jamstva se uresničujejo s posebnimi ukrepi, kot so individualna ocena, zdravstveni pregled ter otroku prijazni postopki.

Dodatni vidiki ranljivosti so upoštevani tudi v splošnih direktivah o procesnih jamstvih (Direktiva 2012/13/EU, Direktiva 2013/48/EU in Direktiva (EU) 2016/1919), in sicer prek prilagoditev za ranljive osebe (glej preglednici 1 in 2 spodaj). Poleg tega obstajajo tudi posebni instrumenti, namenjeni izključno otrokom in ranljivim osebam, in sicer Direktiva (EU) 2016/800 ter Priporočilo Komisije iz leta 2013 o procesnih jamstvih za otroke in za ranljive osebe, ki so osumljene ali obdolžene osebe v kazenskih postopkih.

Ti posebni instrumenti so podrobneje obravnavani v naslednjem poglavju.

Tabela 1: Izrecne navedbe **otrok** v direktivah o procesnih jamstvih

Pravni instrumenti	Sklicevanja na otroke
Direktiva 2012/13/EU (pravica do obveščenosti)	Uvodna izjava 26: Pristojni organi morajo način podajanja informacij prilagoditi osumljenim ali obdolženim osebam, ki zaradi svoje mladosti ali svojega psihičnega ali fizičnega stanja ne morejo razumeti vsebine ali pomena teh informacij.
Direktiva 2013/48/EU (dostop do odvetnika)	Uvodna izjava 55: Procesna jamstva in obveščanje, prilagojena potrebam otrok: direktiva spodbuja uporabo smernic Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje; zagotavlja, da so otroci dovolj obveščeni, da bi razumeli posledice odpovedi pravici; zahteva, da je nosilec starševske skrbi nemudoma obveščen o odvzemu prostosti (ali druga primerna odrasla oseba, če bi bilo obveščanje starša v nasprotju z načelom največje koristi otroka); omejuje odloge pravice do komunikacije in prepoveduje pridržanje brez stika z zunanjim svetom. Drugi odst. 5. člena: Kadar je otroku odvzeta prostost, je treba nosilca starševske skrbi čim prej obvestiti o odvzemu prostosti in o razlogih zanj, razen če bi bilo to v nasprotju s koristmi otroka (v tem primeru se obvesti druga primerna odrasla oseba).
Direktiva 2016/1919/EU (dostop do brezplačne pravne pomoči)	Uvodna izjava 29: Direktiva varuje pravice otrok brez diskriminacije ter ob spoštovanju Listine Evropske unije o temeljnih pravicah in Evropske konvencije o človekovih pravicah, vključno z otrokovimi pravicami, pravico do poštenega sojenja, domnevo nedolžnosti in pravicami obrambe.

Tabela 2: Izrecne navedbe **ranljivih oseb** v direktivah o procesnih jamstvih

Pravni instrumenti	Sklicevanja na ranljive osebe
Direktiva 2010/64/EU (tolmačenje in prevajanje)	Uvodna izjava 27: Pristojni organi morajo zagotoviti, da lahko osebe s telesnimi ovirami ali druge osebe v ranljivem položaju, ki vpliva na njihovo sposobnost sporazumevanja ali razumevanja postopka, učinkovito uresničujejo svoje pravice, tako da prepoznajo njihove posebne potrebe in sprejmejo ustrezne ukrepe za zagotovitev poštenega sojenja. Tretji odst. 2. člena: Pravica do tolmačenja vključuje ustrezno pomoč osebam z motnjami sluha ali govora.
Direktiva 2012/13/EU (pravica do obveščenosti)	Uvodna izjava 26: Pristojni organi morajo prilagoditi način podajanja informacij osumljenim osebam, ki zaradi starosti, duševnega ali telesnega stanja ali drugih podobnih okoliščin niso sposobne razumeti podanih informacij. Drugi odst. 3. člena: Države članice zagotovijo, da se informacije zagotovijo ustno ali pisno v preprostem in razumljivem jeziku, ob upoštevanju posebnih potreb ranljivih osumljenih ali obdolženih oseb.
Direktiva 2013/48/EU (dostop do odvetnika)	Uvodna izjava 51: Pristojni organi morajo omogočiti učinkovito uresničevanje pravice do dostopa do odvetnika ali pravice do obvestitve tretje osebe za osumljene ali obdolžene osebe v ranljivem položaju, tako da prepoznajo njihove posebne potrebe in zagotovijo ustrezna procesna jamstva. Člen 13: Države članice zagotovijo, da se pri uporabi te direktive upoštevajo posebne potrebe ranljivih osumljenih ali obdolženih oseb.

Pravni instrumenti	Sklicevanja na ranljive osebe
Direktiva 2016/1919/EU (dostop do brezplačne pravne pomoči)	Člen 9: Države članice zagotovijo, da se pri izvajanju te direktive upoštevajo posebne potrebe ranljivih osumljenih ali obdolženih oseb ter zahtevanih oseb.

Direktiva 2016/800/EU

Ta direktiva določa minimalna pravila na ravni Evropske unije za zagotovitev otrokom prilagojenih procesnih jamstev, vključno s pravico do obveščenosti, pravico do obvezne pravne pomoči, individualno oceno ter zagotavljanjem, da se pri vseh odločitvah v zvezi z otrokom kot primarno upošteva načelo največje koristi otroka.

Otroci, to je osebe, ki niso dopolnile 18 let, ki so osumljene ali obdolžene osebe v kazenskih postopkih, ki tak status pridobijo med policijskim zaslišanjem ali so zahtevane osebe v postopkih na podlagi evropskega naloga za prijetje, imajo zagotovljena posebna procesna jamstva in pravice, ki jih morajo države članice zagotoviti in izvajati.

Kar zadeva pravico do obveščenosti, morajo biti otroci nemudoma obveščeni o svojih pravicah v skladu z Direktivo 2012/13/EU o pravici do obveščenosti v kazenskem postopku ter o splošnih vidikih kazenskega postopka. Informacije morajo biti zagotovljene na način, ki otroku omogoča razumevanje in učinkovito sodelovanje v postopku.

Informacije, ki jih je treba zagotoviti v preprostem, razumljivem in otroku prilagojenem jeziku, so razdeljene na tri faze postopka.

Nemudoma morajo biti obveščeni o:

- ✓ Pravici, da se o postopku obvesti nosilca starševske skrbi in da jih ta spremlja;
- ✓ Pravici do pomoči odvetnika;
- ✓ Pravici do zasebnosti;
- ✓ Pravici do brezplačne pravne pomoči.

V najzgodnejši fazi postopka morajo biti obveščeni tudi o dodatnih pravicah, vključno s:

- ✓ Pravico do individualne ocene;
- ✓ Pravico do zdravniškega pregleda;
- ✓ Pravico do omejitve odvzema prostosti in uporabe alternativnih ukrepov;
- ✓ Pravico, da jih nosilec starševske skrbi spremlja na sodnih obravnavah;
- ✓ Pravico do osebne navzočnosti na sojenju;
- ✓ Pravico do učinkovitega pravnega sredstva.

Ob odvzemu prostosti morajo biti obveščeni o pravici do posebne obravnave med takim odvzemom.

Namesto da se navedene informacije posredujejo nosilcu starševske skrbi, se lahko posredujejo drugi primerni odrasli osebi, ki jo predlaga otrok, če bi njihovo posredovanje nosilcu starševske skrbi:

A

Bilo v nasprotju s koristmi otroka.

B

Ne bi bilo mogoče, ker osebe ni mogoče kontaktirati ali njena identiteta ni znana.

C

Bi pomenilo resno tveganje za kazenski postopek.

Takšni osebi mora biti prav tako omogočeno, da otroka spremlja med sodnimi obravnavami in drugimi fazami postopka, vključno med policijskim zaslišanjem.

Poleg zagotavljanja otrokove pravice do dostopa do odvetnika se ta direktiva osredotoča tudi na dejansko pomoč odvetnika. Kot je pojasnjeno v [informativnem gradivu projekta EU »ProRPC«](#), to pomeni, da mora imeti odvetnik **aktivno vlogo** in **možnost sodelovanja** v vseh fazah postopka, ne pa zgolj formalne navzočnosti.

Otroci imajo zato pravico:

- ✓ Da se z odvetnikom srečajo na samem in z njim komunicirajo, tudi pred zaslišanjem s strani policije;
- ✓ Do pomoči odvetnika med zaslišanjem ter pri preiskovalnih dejanjih.

Za dodatne opise pravic, določenih s to direktivo, ter njenih ključnih vidikov glejte **referenčni priročnik CCBE za pomoč zagovornikom v Evropski uniji** ter **priročnik organizacije Fair Trials o Direktivi o procesnih jamstvih za otroke**.

Za podrobnejšo analizo varoval, namena in medsebojnega razmerja te direktive z načeli in standardi, določenimi v širšem okviru evropskih in mednarodnih pravnih virov, glejte **Priročnik Agencije Evropske unije za temeljne pravice (FRA) o evropskem pravu na področju pravic otroka** ter **Belo knjigo o Direktivi (EU) 2016/800 o procesnih jamstvih za otroke, ki so osumljene ali obdolžene osebe v kazenskih postopkih**.

Temeljna načela direktive

1.1.1 Načelo največje koristi otroka

Načelo največje koristi otroka je v Direktivi večkrat izrecno poudarjeno ter temelji na drugih pomembnih pravnih instrumentih, kot sta Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah in Listina Evropske unije o temeljnih pravicah. Oba instrumenta določata, da mora biti pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki največja korist otroka primarno vodilo.

Kaj konkretno pomeni največja korist otroka, je treba presoјati v vsakem posameznem primeru, saj ne gre za statičen, temveč za prilagodljiv in dinamičen pojem.

Poseben pomen za razlago tega načela ima Splošni komentar št. 14 Odbora Združenih narodov za otrokove pravice o pravici otroka, da se njegova največja korist upošteva kot primarno vodilo (prvi odst. 3. člena Konvencije). Ta komentar pomembno pojasnjuje, kako je treba to načelo razlagati – hkrati kot procesno pravilo in kot samostojno pravico – ter kako ga je treba uporabljati v praksi.

Kako je treba presoјati največjo korist otroka?

A

Zagotoviti otrokovo pravico do izražanja mnenja in oceniti težo, ki jo je treba pripisati otrokovim mnenjem

Otroku je treba zagotoviti resnično možnost, da izrazi svoje mnenje, temu mnenju pa je treba pripisati ustrezno težo glede na njegovo starost, zrelost in stopnjo razumevanja. Bolj kot je otrok sposoben razumeti položaj in posledice odločitev, večji vpliv mora imeti njegovo mnenje pri presoji njegove največje koristi.

B

Opredeliti relevantne elemente največje koristi otroka

Ko je otrok slišan, je treba opredeliti vse relevantne elemente njegove največje koristi. Ti elementi niso izčrpno določeni in jih je treba prilagoditi okoliščinam posameznega otroka. Mednje sodijo zlasti:

- ☒ Otrokovo mnenje;
- ☒ Otrokova identiteta;
- ☒ Ohranjanje družinskega okolja in odnosov;
- ☒ Skrb, varstvo in varnost;
- ☒ Položaj otrokove ranljivosti;
- ☒ Pravica otroka do zdravja, izobraževanja in razvoja.

C

Zbrati celovite informacije o položaju otroka

Strokovni delavci, vključno z odvetniki, se morajo seznaniti z:

- ☒ Otrokovim telesnim in duševnim zdravjem;
- ☒ Njegovim čustvenim in psihološkim razvojem;
- ☒ Njegovim socialnim okoljem, izobraževanjem in življenjskimi razmerami.

To lahko zahteva sodelovanje s socialnimi delavci, psihologi, učitelji, starši ali skrbniki.

D

Uravnotežiti ugotovljene elemente, ob posebnem upoštevanju ranljivosti in potreb po varstvu

Kadar obstaja več relevantnih elementov ali nasprotujočih si interesov, morajo pristojni akterji:

- ☒ Skrbno pretehtati vsak posamezen element;
- ☒ Obrazložiti, kako so bili morebitni konflikti razrešeni;
- ☒ Utemeljiti, zakaj izbrana rešitev najbolj služi otrokovi največji koristi.

Pri tem je treba posebno težo nameniti položajem ranljivosti in potrebam po varstvu. Primer takšne kolizije navaja Odbor za otrokove pravice: interes otroka po ohranjanju družinskih vezi je lahko omejen zaradi obveznosti zaščite otroka pred nasiljem ali zlorabo v domačem okolju.

Upoštevati je treba tako neposredne učinke na otrokovo dobrobit kot tudi dolgoročne vplive na njegov razvoj, presojo pa je treba redno preverjati in prilagajati glede na spreminjajoče se okoliščine in potrebe.

E

Uporabiti ustrezna procesna jamstva pri individualni oceni

Individualna ocena mora biti izvedena v postopku, ki je:

- ☒ Pošten in otroku prijazen ter zagotavlja, da otrok razume potek postopka in da se z njim komunicira na način, prilagojen njegovi starosti in zrelosti;
- ☒ Pravočasen in odziven na otrokove potrebe;
- ☒ Podprt z ustrezno pravno pomočjo oziroma zastopanjem;
- ☒ Interdisciplinaren, po potrebi z vključitvijo socialnih delavcev, psihologov ali drugih ustreznih strokovnjakov;
- ☒ Pregleden, z obrazloženimi, dokumentiranimi odločitvami, ki so predmet nadzora oziroma pravnega sredstva;
- ☒ Usmerjen v varovanje otrokove zasebnosti in zaupnosti podatkov.

1.1.2. Učinkovito sodelovanje

To načelo je zasidrano v mednarodnem in evropskem pravu prek jamstev poštenega sojenja ter otroku prijaznih postopkov, zlasti na podlagi Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah, Evropske konvencije o človekovih pravicah in [sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice](#).

Čeprav Direktiva (EU) 2016/800 izrecno ne uporablja izraza »učinkovito sodelovanje«, ta koncept uresničuje prek zavezujočih procesnih jamstev, kot so pravica do obveščenosti, obvezna pravna pomoč, individualna ocena ter pravica do navzočnosti in sodelovanja na sojenju.

Otrokom je treba zagotoviti tudi, da razumejo potek, pomen ter posledice postopka zanje.

Kako je mogoče zagotoviti učinkovito sodelovanje otroka v kazenskem postopku?

Pristojni organi oziroma strokovni delavci morajo:

- A** Zagotoviti, da otrok kot osumljena ali obdolžena oseba razume očitana kazniva dejanja ter morebitne sankcije;
- B** Voditi postopek v razumevajočem in otroku prijaznem okolju, ki otroku omogoča, da se svobodno izrazi;
- C** Resno upoštevati otrokovo mnenje ter mu pripisati ustrezno težo glede na njegovo starost, zrelost in okoliščine konkretnega primera;
- D** Otroku zagotoviti vse potrebne informacije in pojasnila o morebitnih posledicah njegovih stališč in izjav;
- E** Uporabiti ustrezna procesna jamstva za varovanje njegovega sodelovanja (na primer zagotoviti zaupnost, varstvo zasebnosti ipd.).

Za dodatne informacije, ki jih je treba zagotoviti otroku v okviru pravice do obveščenosti, glej točko 46 [priročnika organizacije Fair Trials](#).

Kot je navedeno v [Priročniku Agencije Evropske unije za temeljne pravice \(FRA\) o evropskem pravu na področju pravic otroka](#), med konkretne zahteve za zagotavljanje učinkovitega sodelovanja sodijo zlasti:

- ☒ Navzočnost otroka na obravnavah;
- ☒ Izvedba obravnav brez navzočnosti javnosti;
- ☒ Omejevanje javnosti sojenja;
- ☒ Zmanjšana stopnja formalnosti sodnih obravnav.

Za podrobnejši pregled načel, ki so neločljivo povezana s pravicami otroka v kazenskem postopku, vključno z **dostojanstvom, prepovedjo diskriminacije in načelom pravne države**, glej **Smernice Odbora ministrov Sveta Evrope o otrokom prijaznem pravosodju** ter **Splošni komentar št. 24 (2019) o pravicah otrok v sistemu pravosodja za otroke**, ki ga je sprejel Odbor Združenih narodov za otrokove pravice.

Za poglobljen opis vloge odvetnika pri varovanju navedenih pravic in načel v različnih fazah postopka (prijetje in policijsko zaslišanje, pripor pred sojenjem ter sodni postopek) glej poglavje o praktičnem izvajanju v **priročniku organizacije Fair Trials**.

Ob upoštevanju, da je temeljni cilj mladoletniškega pravosodja v skladu s členom 40 Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah ponovno vključevanje otrok v družbo, morajo strokovni delavci v kazenskopravnem sistemu, ki neposredno ali posredno obravnavajo otroke kot osumljene ali obdolžene osebe, posebno pozornost nameniti naslednjim vidikom:

- ☒ Otroci ne smejo biti pridržani skupaj z odraslimi osebami;
- ☒ Odvzem prostosti mora biti skrajni ukrep.

Prednost je treba dati ukrepom, ki ne vključujejo odvzema prostosti in ki varujejo največjo korist otroka ter podpirajo njegovo ponovno vključevanje v družbo (prvi odst. 40. člena Konvencije o otrokovih pravicah), na primer:

- ☒ Ukrepom varstva, usmerjanja in nadzora;
- ☒ Svetovanju;
- ☒ Probaciji;
- ☒ Rejništvu;
- ☒ Programom izobraževanja in poklicnega usposabljanja.

Priporočilo iz leta 2013 – Ranljive osebe v kazenskih postopkih

Priporočilo Komisije z dne 27. novembra 2013 o procesnih jamstvih za ranljive osebe

(osumljene ali obdolžene osebe) v kazenskih postopkih dopolnjuje Načrt EU (EU Roadmap) ter države članice poziva k okrepitvi pravic ranljivih oseb (na primer zaradi starosti, duševnega ali telesnega stanja oziroma invalidnosti), ki ne morejo v celoti razumeti postopka ali v njem učinkovito sodelovati.

Gre za nezavezujoč pravni akt (t. i. soft law). Kljub temu so določbe o ranljivosti, ki so vključene v direktive o procesnih jamstvih, zavezujoče in izvršljive.

Ključni elementi priporočila:

Se uporablja od trenutka, ko je oseba osumljena storitve kaznivega dejanja, do zaključka postopka.

Poudarja potrebo po pravočasni identifikaciji ranljivih oseb, tudi z neodvisnim zdravniškim pregledom, pri čemer se ocenijo stopnja ranljivosti, posebne potrebe ter primernost ukrepov.

Določa posebna procesna jamstva, zlasti:

- A** Prepoved diskriminacije;
- B** Domnevo ranljivosti;
- C** Pravico do obveščenosti v dostopni obliki ter pravico do navzočnosti zakonitega zastopnika ali druge ustrezne odrasle osebe, ki jo predlaga ranljiva oseba ali jo imenuje pristojni organ, in ki ji pomaga na policijski postaji ter med sodnimi obravnavami;
- D** Pravico do dostopa do odvetnika, ki se ji ni mogoče odpovedati, kadar ranljiva oseba ne more razumeti ali spremljati postopka;
- E** Pravico do zdravstvene oskrbe;

- F** Avdiovizualno snemanje zaslišanj;
- G** Varstvo pred nepotrebnim odvzemom prostosti;
- H** Varstvo zasebnosti in osebnih podatkov.

Nedavna [**sodba Sodišča Evropske unije v zadevi Baralo**](#) je pojasnila obseg pravice do dostopa do odvetnika ter pravice ranljivih oseb do brezplačne pravne pomoči. Za več informacij obišči [**Eurocrim**](#).

O projektu FULL-PROOF

FULL-PROOF je projekt, sofinanciran s strani Evropske unije, katerega cilj je prispevati k poenostavitvi kazenskoopravnih postopkov s celovitim obravnavanjem kršitev procesnih pravic, ki se pojavljajo v začetnih fazah kazenskih postopkov, zlasti pravic iz Direktive 2012/13/EU, Direktive 2013/48/EU in Direktive (EU) 2016/1919.

Več informacij o projektu je na voljo na spletni strani:

www.full-proof.eu

Konzorcij

Portugalska

Inovativni zaporniški sistemi (IPS)

Bolgarija

Bolgarski helsinški odbor

Poljska

Poljska platforma za domovinsko varnost

Italija

Univerza v Bologni

Slovenija

Mirovni inštitut

Slovaška

Akademija policijskih sil v Bratislavi

Romunija

Policijska akademija "Alexandru Ioan Cuza"

FULL-PROOF.EU

Sofinancirano s strani Evropske unije.

Izražena stališča in mnenja so izključno stališča avtorja oziroma avtorjev ter ne odražajo nujno stališč Evropske unije ali Evropske komisije. Niti Evropska unija niti Evropska komisija zanje ne prevzemata odgovornosti.